

PRIPOROČILA O STATUSU UČITELJEV

sprejeta na posebni medvladni konferenci, ki je bila namenjena statusu učiteljev in sta jo oktobra 1966 v Parizu skupaj organizirala UNESCO in ILO.

Posebna medvladna konferenca o statusu učiteljev je Priporočila o statusu učiteljev sprejela ob upoštevanju temeljnih dokumentov o človekovih pravicah in položaju učitelja ter naslednjih dejstev:

- pravica do izobraževanja je ena temeljnih človekovih pravic; države morajo omogočiti ustrezne možnosti za uveljavljanje 26. člena Splošne deklaracije o človekovih pravicah, 5., 7. in 10. člena določila Konvencije o otrokovih pravicah in Deklaracije Združenih narodov o uveljavljanju miru, medsebojnega spoštovanja in razumevanja med narodi;
- države morajo podpirati razvoj in širitev splošnega, poklicnega, strokovnega in tehniškega izobraževanja in s tem omogočiti optimalen razvoj ustvarjalnosti vsakega posameznika, kar naj odločilno pripomore h kulturni, moralni, gospodarski in družbeni rasti posameznika in družbe;
- učiteljeva vloga ostaja temeljni element v razvoju izobraževanja in s tem bistveno prispeva k razvoju človeka in sodobne družbe;
- status učitelja v družbi mora odsevati vlogo in pomen, ki mu jo družba pripisuje;
- področje izobraževanja je v različnih državah različno opredeljeno z zakonodajnega, organizacijskega in vsebinskega vidika;
- področje dela učiteljev je v različnih državah različno opredeljeno, posebej to velja za področje javnega šolstva;
- ne glede na razlike, ki izhajajo iz omenjenih ugotovitev, obstajajo vprašanja in dileme, ki so skupni vsem državam in učiteljem ter njihovem položaju v družbi in na katere morajo odgovoriti ta Priporočila;
- vrsta mednarodnih konvencij velja tudi za učitelje; predvsem so to instrumenti, ki uravnavajo temeljne človekove pravice in svoboščine: Konvencija o svobodi združevanja (1948), Konvencija o pravici združevanja in enotnega nastopanja v javnosti (1949), Konvencija o enotnih nadomestilih (1951), Konvencija o diskriminaciji, ki je bila leta 1958 sprejeta na konferenci Mednarodne organizacije za delo, in Konvencija o diskriminaciji v izobraževanju, ki je bila sprejeta leta 1960 na generalni konferenci UNESCA;
- vrsta priporočil, ki so bila sprejeta na mednarodni konferenci UNESCA in Mednarodnega urada za izobraževanje v Ženevi leta 1962, se nanaša na posamezne vidike učiteljevega dela v osnovni in srednji šoli ter na področju splošnega ter poklicnega, strokovnega in tehničnega izobraževanja.

V želji, da bi povezala vse omenjene vidike in spremenila obstoječe standarde glede na aktualne probleme statusa učiteljev in njihovega pomanjkanja,

je konferenca sprejela naslednja Priporočila:

I. Terminologija

1. V besedilu Priporočil

- pojem "učitelj" uporabljamo za vse tiste, ki kakor koli sodelujejo v vzgojno-izobraževalnem procesu in so odgovorni za izobraževanje in vzgojo otrok in mladine;
- pojem "status" pomeni položaj učitelja, odgovornosti in pravice, povezane z njegovim delom, vrednotenje njegovega dela in vloge v družbi, delovne razmere, plačo in druge materialne dobrine v primerjavi z drugimi poklici.

II. Področje

2. Priporočila so namenjena vzgojiteljicam in vzgojiteljem v vrtcih, učiteljicam in učiteljem v osnovnih šolah ter srednjih šolah (gimnazijah, tehniških, poklicnih, glasbenih šolah).

III. Vodilna načela

3. Izobraževanje mora biti od najzgodnejšega obdobja usmerjeno k celovitemu razvoju človekove osebnosti in utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pospeševati mora razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi, med rasami in verskimi skupinami ter aktivno prispevati h kulturnemu, k družbenemu in gospodarskemu razvoju družbe.

4. Ali bo šoli uspelo slediti naštetim načelom, je še posebej odvisno od strokovne in pedagoške usposobljenosti učiteljskega kadra ter človeških kvalitet vsakega učitelja.

5. Status učitelja v družbi mora odsevati vlogo, ki mu jo družba pripisuje; ustrezen status učiteljev v družbi je prvi pogoj in zagotovilo za učinkovito uresničevanje ciljev na področju izobraževanja.

6. Poučevanje je poklic: je oblika javne storitve, ki od učitelja zahteva visoko stopnjo profesionalnosti in spretnosti, ki si jih pridobi z rednim študijem in stalnim strokovnim spopolnjevanjem; poleg strokovnega znanja učiteljski poklic zahteva izjemne človeške kvalitete, izostreno odgovornost ter nagnjenje in veselje za delo z otroki in mladimi.

7. Izobraževanje za učiteljski poklic in delo učitelja mora biti osvobojeno vsake vrste rasne, verske, spolne, politične, nacionalne, gospodarske diskriminacije ali prisile.

8. Delovne razmere morajo učitelju omogočiti učinkovito delo, ga spodbujati k raznovrstnosti postopkov in prispevati k profesionalnosti njegovega dela.

9. Učiteljske organizacije lahko bistveno pripomorejo k učinkovitosti izobraževanja in so med pomembnejšimi dejavniki pri določanju in oblikovanju šolske politike nasploh.

IV. Cilji in politika vzgoje in izobraževanja

10. Pri načrtovanju sistema vzgoje in izobraževanja je treba upoštevati vsa navedena načela in jih opreti na človeške in druge vire. Pri opredeljevanju vloge učitelja v tem sistemu morajo načrtovalci izobraževanja upoštevati predvsem naslednja načela in cilje:

- Temeljna pravica vsakega otroka je pravica do izobrazbe; to pravico imajo tudi otroci s posebnimi potrebami.
- Pravico do izobrazbe imajo vsi otroci ne glede na raso, veroizpoved, spol, barvo kože, politično prepričanje, socialni izvor, gospodarske možnosti.
- Glede na to, da je izobraževanje dejavnost posebnega družbenega pomena, je zanj odgovorna država, ki mora poskrbeti za ustrezno mrežo javnih vzgojno-izobraževalnih zavodov, kjer je izobraževanje brezplačno vsaj na začetni in temeljni stopnji, kjer je obvezno. Na tej stopnji mora država pomagati otrokom, ki se zaradi neustreznih socialnih razmer ali drugih vzrokov ne bi mogli šolati. Ne glede na omenjene obveznosti države imajo starši pravico do izbire vrtca in šole ter vrste izobrazbe za svoje otroke.
- Glede na to, da je izobraževanje eden ključnih dejavnikov gospodarskega razvoja, je načrtovanje izobraževanja sestavni del gospodarskega in družbenega načrtovanja, ki naj bi prispevalo h kakovosti življenja.
- Glede na to, da je izobraževanje kompleksno področje, ki se stalno razvija, je treba enakovredno in usklajeno razvijati vse njegove dele; tistega, ki je vezan na učenca, in tiste, ki so vezani na učitelja.
- Država mora zakonsko urediti in omogočiti ustanavljanje zasebnih vrtcev in šol. Ta možnost staršem zagotavlja pravico, da lahko izberejo za svoje otroke tudi vrtce in šole, ki jih niso ustanovile javne oblasti.
- Za vsako državo je vodilo pri načrtovanju izobraževanja njegova kakovost in ne le količina.
- Izobraževanje načrtujemo kratkoročno in dolgoročno; pri oblikovanju izobraževalnih programov upoštevamo predvsem razvojne težnje in ne obstoječe stanje; le taki programi lahko zagotovijo poznejšo uspešnost učencev in dijakov na delovnem mestu.
- Sestavni del načrtovanja izobraževanja na vseh ravneh je načrtovanje izobraževanja učiteljev; pri tem je treba posebno pozornost nameniti znanju maternega jezika vseh bodočih učiteljev.
- Vzporedno z načrtovanjem izobraževanja je treba spodbujati raziskovalno delo na področju rednega in dopolnilnega izobraževanja učiteljev, mednarodno sodelovanje in izmenjavo izkušenj ter skupne razvojno-raziskovalne projekte.
- Za učinkovito načrtovanje izobraževanja je treba zagotoviti tesno sodelovanje državnih organov, strokovnih ustanov, učiteljskih organizacij, staršev, kulturnih organizacij, raziskovalnih institucij.
- Za uspešno uresničevanje zastavljenih ciljev so potrebna ustrezna finančna sredstva; stroški za izobraževanje so sestavni del nacionalnega proračuna in so usklajeni z nacionalnim dohodkom.

V. Redno izobraževanje učiteljev

Izbira učiteljskega poklica

11. Šolska politika mora - izhajajoč iz družbenega razvoja države - zagotoviti zadostno število učiteljev z ustreznimi moralnimi in intelektualnimi sposobnostmi ter strokovnimi kvalitetai.

12. Za uresničitev teh zahtev morajo šolske oblasti oblikovati ustrezne mehanizme, ki bodo čim več sposobnih mladih ljudi navdušili za učiteljski poklic ter zagotovili zadostno število ustreznih programov in ustanov za izobraževanje učiteljev.

13. Vsi bodoči učitelji, ki nameravajo učiti na posameznih stopnjah izobraževanja, morajo biti za to usposobljeni na ustreznih izobraževalnih ustanovah.

14. Pogoj za izobraževanje za učiteljski poklic je dokončana ustrezna srednja šola ter ustrezne osebostne kvalitete posameznika, še posebej veselje za delo z mladimi ljudmi.

15. Čeprav je ustrezna stopnja formalne izobrazbe praviloma pogoj za opravljanje učiteljskega poklica, jo lahko v izjemnih primerih (predvsem poklicno, strokovno in tehniško izobraževanje) nadomestijo ustrezne izkušnje na določenem strokovnem področju.

16. Država mora zagotoviti štipendije ali druge oblike finančne podpore za šolanje bodočih učiteljev, če jim socialni status ne omogoča dostojnega življenja med študijem. Cilj vsake države je, da zagotovi čim cenejše šolanje.

17. Informacije o možnostih štipendiranja oziroma pridobitve denarne pomoči morajo biti pravočasno dostopne vsem morebitnim kandidatom za učiteljski poklic.

18.

- Šolske oblasti morajo bodočim učiteljem omogočiti, da določen del študija, če to želijo ali to zahteva stroka, opravijo v tujini; v tem primeru ne smejo imeti težav pri vnovičnem vključevanju v izobraževalne programe doma.
- Šolske oblasti si morajo prizadevati za čim širše mednarodno priznavanje pridobljene izobrazbe.

Izobraževalni programi

19. Programi, namenjeni izobraževanju učiteljev, morajo vsebovati vsebine, ki:

- prispevajo k dvigu splošne izobrazbene in kulturne ravni študentov,
- zagotavljajo temeljna metodološka znanja za poučevanje,
- usposablajo za delo z otroki in mladimi (specifika poglobljenih medsebojnih odnosov),

- presegajo nacionalne okvire in prispevajo k mednarodnemu razumevanju in strokovnemu povezovanju.

20. Temeljni vsebinski sklopi izobraževalnih programov:

- splošnoizobraževalne vsebine;
- osnove filozofije, psihologije, sociologije za področje izobraževanja, teorija in zgodovina izobraževanja, primerjalne študije o izobraževanju, eksperimentalna pedagogika, šolska administracija, metode poučevanja pri posameznih predmetih;
- študij predmetnega področja, za katerega se odloči študent;
- hospitacije na šolah pod mentorstvom izkušenih učiteljev.

21.

- Izobraževanje učiteljev mora potekati po programih v okviru univerzitetnega študija ali po specializiranih programih, ki so po stopnji primerljivi s temi.
- Izobraževalni programi v določenih vsebinah lahko odstopajo od temeljnih programskih usmeritev glede na posebnosti dela bodočih diplomantov (poklicno, strokovno in tehniško izobraževanje, poučevanje otrok s posebnimi potrebami). V tem primeru programi tudi v obveznem delu vključujejo programe praktičnega usposabljanja.

22. Za določena področja pedagoškega dela se izobraževalni programi lahko izvajajo tudi v posebnih ustanovah; standardi morajo biti usklajeni s prej omenjenimi zahtevami.

23. Praviloma se v programe izobraževanja vpisujejo kandidati s statusom rednih študentov, seveda pa šolski sistem za določena področja lahko omogoča tudi izredni študij, ki pa po zahtevnosti vsebin ne sme odstopati od rednega.

24. Za določena področja je smiselno izobraževalne programe združevati, podobno velja tudi za oblikovanje mreže ustanov, ki izobražujejo učitelje.

Ustanove za izobraževanje učiteljev

25. Profesorji na ustanovah, ki izobražujejo bodoče učitelje, morajo imeti vsaj visoko izobrazbo; profesorji, ki poučujejo vsebine in predmete s področja pedagoško-metodoloških znanj, morajo imeti izkušnje pri neposrednem delu v razredu in morajo te izkušnje tudi občasno obnavljati.

26. Izobraževanje učiteljev mora vključevati tudi razvojno-raziskovalno delo, vanj se študenti vključujejo med študijem, seznanjajo pa se tudi z izsledki ustreznih preteklih in sodobnih raziskav.

27. Profesorji in študenti morajo imeti možnost, da vplivajo na organizacijo dela in vsebino izobraževalnih programov ustanov za izobraževanje učiteljev.

28. Ustanove za izobraževanje učiteljev so jedro razvoja izobraževanja. Prenašajo razvojne dosežke posameznih strok in znanje nasploh (metodološka in pedagoška znanja) in tako z dobro usposobljenimi učitelji vplivajo na dvig kakovosti dela šole in raven znanja nasploh.

29. Ustanove za izobraževanje učiteljev morajo zagotoviti ustrezen certifikatni sistem, ki učiteljem omogoča, da lahko v vsakem trenutku dokažejo svojo strokovno usposobljenost, če je to potrebno.

30. Šolske oblasti skupaj z ustanovami za izobraževanje učiteljev skrbijo za ustrezno kadrovsko zasedbo izobraževalnih zavodov; z javnimi razpisi oblikujejo sistem pripravništva.

VI. Dopolnilno strokovno spopolnjevanje učiteljev

31. Šolske oblasti morajo zagotoviti ustrezen sistem stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev za nenehen stik z dosežki stroke in pedagoške znanosti.

32. Sistem stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev, ki ga šolske oblasti oblikujejo z učitelji in njihovimi strokovnimi združenji, mora zagotoviti širok spekter izobraževalnih programov, kjer lahko vsak učitelj najde svoje področje strokovnega usposabljanja.

33.

- Sistem stalnega strokovnega spopolnjevanja vključuje programe za pridobitev manjkajoče formalne izobrazbe in programe za prekvalifikacijo v drug predmet ali drugo predmetno področje, in to glede na vsebino in metode dela.
- Sistem stalnega strokovnega spopolnjevanja mora vključevati posebne programe, ki so potrebni ob uvajanju novih učbenikov in pripomočkov s področja učne tehnologije.

34. Učitelji morajo imeti vse možnosti za vključevanje v programe stalnega strokovnega spopolnjevanja; šole in učiteljska združenja jih morajo pri tem izobraževanju podpirati in spodbujati.

35. Šole morajo na osnovi lastnega razvojnega in raziskovalnega dela aktivno sodelovati pri oblikovanju programov stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev.

36. Šole morajo spodbujati stalno strokovno spopolnjevanje v tujini in zagotavljati možnosti obveščanja o tem na nacionalni in mednarodni ravni.

37. Vsebina programov stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev mora biti sodobna, usklajena z razvojnimi dosežki in težnjami v mednarodnem merilu.

VII. Zaposlovanje in kariera

Zaposlovanje učiteljev (postopki)

38. Šolske oblasti in ustrezna učiteljska združenja morajo oblikovati ustrezen sistem zaposlovanja učiteljev, ki bo jasno opredelil postopke vključevanja učiteljev v delo na šoli, pripravništvo, učiteljeve obveznosti in pravice.

39. Pripravniška doba mora biti dobra priložnost za obe strani, učitelja in šolo, da se seznanita z medsebojnimi obveznostmi in pravicami, delovnimi razmerami, skupnimi projekti; dolžina pripravništva ter pogoji, ki jih mora kandidat izpolniti, da konča pripravništvo, morajo biti vnaprej jasno opredeljeni v ustreznih aktih. Če učitelj pripravništva ne opravi uspešno, mora biti o vzrokih za to formalno obveščen in se na tako odločitev lahko tudi pritoži.

Napredovanje

40. Učitelji, ki imajo ustrezno stopnjo izobrazbe, morajo imeti možnosti, da po določeni praksi učijo na izobraževalnem zavodu višje ravni - na srednji šoli, če so prej učili na osnovni šoli.

41. Učiteljem so poleg osnovne učne obveznosti glede na njihovo strokovnost in uspešno delo lahko dodeljene dodatne strokovne naloge, če le-te ne vplivajo na kakovost njihovega dela v razredu.

42. Poseben sistem kadrovskega načrtovanja je priporočljiv za velike izobraževalne zavode, kjer eno predmetno področje pokriva več učiteljev in je mrežno načrtovanje lažje izvedljivo kot v majhnih šolah.

43. Vodstvena delovna mesta (ravnatelj, namestnik ravnatelja, pedagoški vodja) praviloma zasedajo učitelji z določenimi izkušnjami.

44. Merila za oblikovanje sistema napredovanja učiteljev morajo sloneti na objektivnem ocenjevanju strokovnosti učiteljevega dela; pri oblikovanju meril morajo sodelovati tudi učiteljske organizacije.

Varnost na delovnem mestu

45. Varnost na delovnem mestu je ključnega pomena za uspešno delo učitelja; zagotovljena mora biti tudi ob določenih organizacijskih ali sistemskih spremembah v izobraževalnem zavodu ali šolskem sistemu nasploh.

46. Ustrezni zakonski dokumenti morajo učitelje varovati pred sodnimi postopki, ki bi ogrožali njihovo poklicno kariero.

Disciplinski postopki v zvezi s kršitvami poklicnega vedenja učiteljev

47. Disciplinski postopki, ki se jih lahko uvede proti učitelju zaradi kršitev poklicnega vedenja, morajo biti jasno določeni. Na zahtevo prizadetega učitelja se vsi postopki izvajajo javno, razen ko gre za prepoved poučevanja ali to zahteva varnost učencev in dijakov.

48. Natančno morajo biti opredeljeni organi oziroma telesa, ki lahko izrečejo ustrezno kazen.

49. Pri omenjenih postopkih se morajo organi, ki jih izvajajo, posvetovati z ustreznimi učiteljskimi združenji.

50. Vsak učitelj ima pravico do ustrezne zaščite na vsaki stopnji disciplinskega postopka, še posebej:

- pravico do pisnega obvestila o domnevni kršitvi in vzrokih zanjo;
- pravico do vpogleda v celoten dosje svojega primera;
- pravico do obrambe in predstavnika po svoji izbiri; učitelj mora imeti ustrezen čas, da organizira svojo obrambo;
- pravico do pisnega obvestila o rešitvi primera (odločitvi, ki jo je sprejel odgovoren organ) in vzrokih za tako rešitev;
- pravico do pritožbe na odgovoren organ za izvedbo postopka.

51. Šolske oblasti se morajo zavedati, da bo učinkovitost omenjenih postopkov večja, če bodo v postopku udeleženi tudi učiteljevi stanovski kolegi.

52. Določila od 47 do 51 ne vplivajo na kazenske postopke, ki se izvajajo po kazenskih zakonikih za kriminalna dejanja na nacionalni ravni.

Zdravniški pregledi

53. Učitelji morajo občasno na brezplačne zdravniške preglede.

Učiteljice in odgovornosti do družine

54. Poroka ni ovira za opravljanje učiteljskega poklica, niti ne sme vplivati na višino plače.

55. Delovno razmerje se ne sme prekiniti zaradi nosečnosti ali porodniškega dopusta.

56. Izobraževalni zavodi spodbujajo ustanavljanje jaslic in vrtcev v okviru svoje organizacije ali v okolici in s tem prispevajo k ustreznemu reševanju problema varstva otrok.

57. Materam in družinam, kjer sta oba partnerja učitelja, je treba omogočiti, da se, če je mogoče, oba partnerja zaposlita v okolici, kjer živita, ali na isti šoli.

58. Matere, ki so zaradi družinskih obveznosti morale zapustiti šolo, je treba spodbujati, da se vrnejo v poklic.

Delo po pogodbi

59. Šolske oblasti in vodstva šol morajo upoštevati prednosti zaposlovanja po pogodbi predvsem na specifičnih strokovnih in vzgojnih področjih dela.

60. Učitelji, ki sklenejo delovno razmerje po pogodbi, morajo:

- biti nagrajevani/plačani po enakih merilih in imeti enake možnosti za delo kot učitelji s polnim delovnim časom;
- imeti enake pravice do letnega delovnega dopusta, bolniškega dopusta, porodniškega dopusta in se lahko enakovredno prijavijo na objavljene razpise;
- imeti zagotovljeno enako socialno varnost in pogoje za upokožitev.

VIII. Pravice in dolžnosti učiteljev

Poklicna svoboda

61. Učitelji morajo uživati akademsko svobodo pri posredovanju strokovnih vsebin, pri izbiri najustreznejših učnih pripomočkov in metod dela in morajo imeti ključno vlogo pri prilagajanju učne snovi, metodologije dela, pri izbiri učbenikov in priročnikov v okviru sprejetih programov; pri tem učitelji sodelujejo s strokovnimi in drugimi ustreznimi pedagoškimi združenji.

62. Učitelji in izobraževalni zavodi morajo sodelovati pri oblikovanju novih izobraževalnih programov, učbenikov in učnih pripomočkov.

63. Sistem šolskih inšpekcij (ne glede na to, kakšna je njihova oblika) mora biti v prvi vrsti usmerjen k spodbujanju učinkovitosti učiteljevega dela in nikakor ne sme omejevati njegovih poklicnih svobod, iniciativnosti in odgovornosti.

64.

- Kjer se zahteva neposredno vrednotenje učiteljevega dela, mora biti to objektivno; učitelji imajo pravico, da so seznanjeni z oceno dela.
- Učitelj se na rezultate vrednotenja lahko pritoži, če meni, da je le-to neprimerno ali nepravilno.

65. Učitelji lahko sami izberejo take postopke ocenjevanja, za katere menijo, da so za učence najprimernejši; temeljno merilo je objektivnost.

66. Pri napredovanju učencev v višje razrede in njihovi izbiri nadaljnega izobraževanja mora biti mnenje učitelja bistvenega pomena; njegovo vrednotenje učenčevega znanja in njegove celotne osebnostne zrelosti mora biti bistven podatek vodstvenim delavcem šole in šolskim oblastem pri oblikovanju sistema napredovanja in prehoda na višjo raven izobraževanja.

67. Izobraževalni zavodi in šolske oblasti si morajo prizadevati za čim tesnejše sodelovanje med učitelji in učenci; pri tem morajo biti učitelji varovani pred izsiljevanji staršev in poseganji v njihove strokovne pristojnosti.

68.

- Starši, ki imajo kakršne koli pripombe na delo učitelja ali šole, imajo pravico, da o tem razpravljajo najprej z vodstvom šole ali prizadetim učiteljem. Vsaka pritožba na višjo raven odločanja mora biti v pisni obliki; kopijo te vloge mora dobiti tudi učitelj.
- Obravnave pisnih pritožb morajo potekati po postopkih, ki učiteljem omogočajo sprotno seznanjanje z njimi in se lahko branijo.

69. Učitelji morajo storiti vse, da učenci v pedagoškem procesu ne bi bili ogroženi; vodstva šol morajo za varnost učencev poskrbeti povsod tam, kjer se izvaja pouk, tudi če ne poteka v šolskem poslopiju ali bližini šole.

Odgovornosti učiteljev

70. Glede na to, da je status učiteljev v marsičem odvisen od kakovosti njihovega pedagoškega dela, je temeljni cilj učiteljevega dela čim boljše strokovno in pedagoško delo.

71. Temeljne poklicne standarde določajo šolske oblasti skupaj z učiteljskimi organizacijami.

72. Sodelovanje šolskih oblasti in učiteljskih združenj je bistvenega pomena za blagor učenca in družbe nasploh.

73. Kodeksi poklicnega vedenja morajo biti usklajeni v okviru učiteljskih združenj, saj lahko tako bistveno prispevajo k celotnemu vrednotenju učiteljevega dela v družbi.

74. Učitelji morajo del svojih obveznosti opraviti tudi v okviru izvenšolskih dejavnosti v korist otrok in odraslih.

Odnos med učiteljem in izobraževanjem kot javno službo

75. Da bi učitelje razbremenili njihove osebne odgovornosti do poučevanja kot javne službe, je nujno vzpostaviti stalen dialog med šolskimi oblastmi in učiteljskimi združenji; predstavniki obeh morajo biti sproti obveščeni o vsem, kar se dogaja na

ravni sistema in politike izobraževanja, organizacije izobraževalnih zavodov in razvoja pedagoške znanosti.

76. Šolske oblasti in učitelji se morajo zavedati, da le sodelovanje pri vseh pomembnejših spremembah vsebinske, organizacijske ali finančne narave lahko pripomore k dvigu kakovosti izobraževanja in razširjanju pozitivnih dosežkov pedagoške znanosti.

77. Šolske oblasti morajo spodbujati izobraževalne zavode in strokovna združenja k organizaciji različnih javnih tribun in strokovnih posvetov, ki bi omogočali strokovno potrditev sprememb v najširši strokovni javnosti.

78. Sodelovanje med vsemi omenjenimi je nujno tudi na upravni ravni, kjer se usklajujejo postopki, ki lahko bistveno prispevajo k učinkovitosti dela izobraževalnega zavoda in posameznega učitelja.

Pravice učiteljev

79. Šole in združenja učiteljev morajo spodbujati aktivno vlogo učiteljev v družbenem in javnem življenju; sodelovanje na omenjenih področjih prispeva k njihovem osebnemu in profesionalnemu razvoju.

80. Učitelji morajo imeti enake možnosti vključevanja v vse oblike javnega življenja kot vsi drugi državljani.

81. Če učitelj zaradi prevzemanja določenih obveznosti v javnem življenju ne more več opravljati obveznosti v šoli, mu mora šola zagotoviti možnost, da se po določenem obdobju vrne v šolo, oziroma mora šola redno plačevati vse obveznosti iz socialnega zavarovanja in druge pripadajoče dajatve.

82. Plača učitelja in delovne razmere so rezultat dogovorov med ustreznim izobraževalnim zavodom in učiteljsko organizacijo (učiteljskim sindikatom).

83. Dogovori med izobraževalnim zavodom in učiteljsko organizacijo potekajo po dogovorjenih postopkih, s katerimi so učitelji vnaprej seznanjeni.

84. O posebnem sistemu postopkov se morata obe pogajalski strani dogovoriti tudi glede reševanja pritožb med delodajalcem in učiteljem. Če so bile izrabljene vse možnosti pogajanj in sporazum ni bil dosežen, ima učiteljska organizacija pravico do nadaljnjih korakov, ki veljajo za podobne primere v drugih družbenih dejavnostih.

IX. Možnosti za učinkovito poučevanje in učenje

85. Glede na to, da je učitelj strokovni delavec z izjemno odgovornimi nalogami, mu mora izobraževalni zavod zagotoviti take delovne razmere, da bo njegova

strokovnost in pedagoška usposobljenost lahko najbolj prišla do izraza, brez nepotrebne izgube časa in energije.

Število učencev v razredu

86. Število učencev v razredu mora učitelju omogočiti vpeljevanje optimalnih oblik dela od individualnega pouka, skupinskega dela, dopolnilnega pouka za slabše učence do uporabe najrazličnejših učnih pripomočkov.

Strokovni sodelavci

87. Da bi se učitelji lahko posvetili svojemu pedagoškemu delu, morajo šole za dela in naloge tehnične in organizacijske narave zaposliti druge ustrezne delavce.

Učna tehnologija

88.

- Šolske oblasti morajo zagotoviti denar za nabavo sodobne učne tehnologije in s tem omogočiti učiteljem učinkovitejši in kakovostnejši pouk.
- Šolske oblasti morajo spodbujati sistematično razvojno-raziskovalno delo na področju učne tehnologije.

Učna obveznost

89. Temeljno učno obveznost učiteljev, ki mora biti enotna za učitelje na posameznih stopnjah izobraževanja, šolske oblasti usklajujejo z učiteljskimi združenji.

90. Pri določanju učne obveznosti učitelja morajo odgovorni upoštevati naslednje vidike:

- število učencev, ki jih učitelj poučuje,
- obveznosti, ki jih ima učitelj s pripravo na pouk,
- število različnih predmetov oziroma področij, ki jih poučuje oziroma pokriva,
- obseg dejavnosti, ki jih mora učitelj opraviti v okviru obšolskih dejavnosti, sodelovanje v razvojnih projektih, svetovanje učencem, nadzor,
- sodelovanje s starši in okoljem.

91. V učno obveznost spada tudi določeno število ur stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev.

92. Sodelovanje pri obšolskih dejavnostih in aktivnosti v okviru povezovanja z okoljem ne smejo učitelja dodatno obremenjevati tako, da ne bi mogel normalno opravljati svoje temeljne učne obveznosti.

93. Učiteljem, ki poleg neposrednega pouka v razredu po dogovoru opravljajo še druge dejavnosti na šoli, se učna obveznost ustrezno zmanjša.

Letni dopust

94. Vsem učiteljem pripada določeno število dni plačanega letnega dopusta.

Študijski dopust

95.

- Učitelji imajo pravico do plačanega študijskega dopusta, ki ga izrabijo po delih.
- Čas študijskega dopusta se šteje v redno učiteljevo delovno obveznost.
- Učitelji, ki živijo v krajih, ki so oddaljeni od študijskih središč, imajo za študij posebne ugodnosti (povrnitev stroškov, dodatni prosti dnevi za vožnjo).

Posebne oblike dopustov (izostankov)

96. Učitelji imajo pravico do plačanih dni v okviru organiziranih dvo- ali večstranskih šolskih izmenjav.

97. Učiteljem šole odobrijo posebne plačane študijske dneve za sodelovanje v razvojno-raziskovalnih projektih. Učitelji imajo pravico do vračila stroškov, ki so nastali v zvezi z omenjenim sodelovanjem (potni stroški, materialni stroški, dnevnice).

98. Učitelji iz drugih držav, ki kot gostje učijo v naših šolah, imajo enake ugodnosti kot domači učitelji.

99.

- Šole učiteljem odobrijo poseben plačan dopust za delovanje v učiteljskih organizacijah in združenjih.
- Učitelji imajo pravico, da v svojem matičnem izobraževalnem zavodu vodijo določeno dejavnost pod enakimi pogoji, kot če bi jo vodili v javnem izobraževalnem zavodu.

100. Učitelji imajo pravico do posebnega plačanega dopusta, če sodelujejo v dejavnostih, ki prispevajo k njihovi strokovni rasti ali napredovanju v poklicu.

Bolniški in porodniški dopust

101.

- Učitelji imajo pravico do plačanega bolniškega dopusta.
- Posebej je treba obravnavati tiste primere bolniškega dopusta, kjer so učitelji odsotni dalj časa.

102. Pri določanju trajanja porodniškega dopusta in posebnih pravic bodočih mater je treba upoštevati določila Mednarodne organizacije za delo (ILO) na področju varovanja pravic mater iz leta 1919, dopolnjeno izdajo iz leta 1959 in 126. člen teh Priporočil.

103. Porodniški dopust se lahko ustrezno podaljša, če to zahteva zdravje matere ali otroka. Pri tem materam pripadajo vse dogovorjene pravice.

Vsi omenjeni plačani izostanki se štejejo v delovno dobo.

Izmenjava učiteljev

104. Šolske oblasti morajo spodbujati pozitivne učinke, ki jih v delo učiteljev in šol prinašajo mednarodne izmenjave učiteljev; poleg izmenjav morajo šolske oblasti in šole same spodbujati izobraževanje učiteljev v tujini.

105. Izmenjave učiteljev ne sme omejevati nobeden od diskriminatornih faktorjev, predvsem ne zaradi političnega ali verskega prepričanja učitelja.

106. Učitelji, ki se želijo spopolnjevati ali izobraževati v tujini, morajo imeti ustrezno podporo v matičnem izobraževalnem zavodu in državi.

107. Po vrnitvi v matični izobraževalni zavod morajo učitelji izkušnje, pridobljene v tujini, posredovati svojim sodelavcem in ustreznim ustanovam.

Šolska poslopja

108. Šolska poslopja morajo biti varna, funkcionalna, za oko privlačna; omogočati morajo vse možnosti za učinkovit pouk, dobro počutje učencev in učiteljev ter organiziranje raznovrstnih izvenšolskih dejavnosti; predvsem to velja za okolja, kjer je šola središče kulturnega in družbenega življenja prebivalcev.

109. Šolske oblasti morajo zagotoviti, da so šolska poslopja ustrezno vzdrževana in ne ogrožajo zdravja in varnosti otrok in učiteljev.

110. Pri načrtovanju novih šolskih poslopij je treba upoštevati mnenje učiteljev in vzporedno s šolskimi površinami načrtovati tudi infrastrukturne objekte in prostore (stanovanje za vzdrževalce - hišnike in drugo tehnično osebje).

Posebne ugodnosti učiteljev v oddaljenih krajih in na podeželju

111.

- Za učitelje, ki so zaposleni na šolah v oddaljenih krajih in na podeželju, morajo šole in šolske oblasti zagotoviti ustrezno stanovanje, ki naj bo, če se le da, brezplačno.
- V okoljih, kjer učitelji poleg pedagoškega dela v razredu opravljajo delo kulturnih delavcev ali mentorjev drugih dejavnosti, jim morajo za to dodatno nalogo odgovorni zagotoviti ustrezne razmere.

112.

- Ob namestitvi v oddaljene kraje ali na podeželje morajo šolske oblasti učiteljem povrniti stroške prevoza za učitelja in družino.
- Učiteljem v oddaljenih krajih morajo šole ali šolske oblasti povrniti potne stroške za udeležbo v programih stalnega strokovnega spopolnjevanja.
- Učiteljem v oddaljenih krajih morajo šole enkrat na leto povrniti stroške prevoza v kraj, kjer preživljajo redni letni dopust.

113. Kadarkoli morajo učitelji opravljati posebno zahtevna dela in naloge, ki niso vezana na njihove temeljne obveznosti, morajo biti za to posebej plačani.

X. Učiteljske plače

114. Med številnimi dejavniki, ki vplivajo na status učiteljev v družbi, je prav gotovo med najpomembnejšimi učiteljeva plača, saj njena višina vpliva na družbeni ugled učitelja in neposredno na mnoga druga merila vrednotenja njegovega dela.

115. Učiteljeva plača mora izražati naslednje vidike:

- splošno družbeno vrednotenje učiteljevega dela in odgovornosti, povezanih z njim,
- primerjavo z vrednotenjem poklicev, za katere se zahteva enakovredna izobrazba,
- vlogo učitelja kot strokovnjaka in kulturnega delavca, animatorja, mentorja v določenem okolju,
- vlogo učitelja in njegove odgovornosti v okolju in vrsti izobraževalnega zavoda, v katerem uči.

116. Učiteljska plača je določena z lestvico, ki je bila predhodno usklajena z učiteljsko organizacijo. Izhodiščna plača pripravnika ali učitelja po pogodbi nikakor ne sme biti nižja od plače učitelja (z enakovredno izobrazbo) z določenimi izkušnjami.

117. Plače učiteljev ne smejo biti povod za krivice, nepravilnosti ali nesoglasja med posameznimi učitelji ali skupinami učiteljev.

118. Če učna obveznost učitelja presega dogovorjeno osnovno obveznost, mora za dodatne ure prejemati dodatno plačilo.

119. Razlike v plačah so odvisne od izobrazbe, delovne dobe, posebnih dodatnih odgovornosti; razlika med najnižjo in najvišjo plačo mora biti v sprejemljivem razmerju.

120. Pri določanju plač za določene predmete v poklicnih, strokovnih in tehniških šolah, kjer učitelji nimajo ustrezne akademske izobrazbe, se kot dodatno merilo za določanje višine plač štejejo praktične izkušnje na določenih specifičnih področjih strokovnega dela.

121. Plače učiteljev se izračunavajo na enoletnih osnovah.

122.

- Napredovanje učiteljev mora biti povezano z dvigom njihovih plač in mora biti periodično, če je mogoče vsako leto.
- Napredovanje od najnižje do najvišje stopnje na lestvici ne sme trajati več kot 10-15 let.
- Napredujejo lahko tudi pripravniki ali učitelji, ki so zaposleni po pogodbi.

123.

- Plačilne lestvice učiteljev morajo biti občasno dopolnjene glede na povečanje življenjskih stroškov ali splošno povečanje plač v družbenem sektorju.
- Kjer se višina plač avtomatično uravnava s povečevanjem življenjskih stroškov, morajo biti natančno določeni mehanizmi tega povečevanja, ki so dogovorjeni z učiteljskim združenjem.

Vsi dohodki učitelja se štejejo v pokojninsko osnovo.

124. Noben sistem nagrajevanja se sme biti uveden brez soglasja ustreznega učiteljskega združenja.

XI. Socialna varnost

Splošne določbe

125. Vsi učitelji, ne glede na to, na kateri šoli poučujejo, so deležni enake socialne varnosti. To velja tudi za pripravnike in učitelje po pogodbi.

126.

- Učitelji morajo imeti pravico do vseh oblik socialne varnosti, ki izhajajo iz določil Konvencije o socialni varnosti Mednarodne organizacije za delo (minimalni standardi) iz leta 1952, predvsem za področje zdravstvenega

varstva, skrbi za ostarele, poškodb na delu, družinskih podpor, podpor materam in otročnicam, invalidnosti, podpor za preživetje.

- Oblike socialne varnosti morajo ustrezati merilom, ki jih določa Konvencija o socialni varnosti Mednarodne organizacije za delo in predvsem socialno varnost (minimalni standardi) iz leta 1952.
- Socialna varnost učiteljev je ena izmed temeljnih človekovih pravic učiteljev.

127. Socialna varnost učiteljev mora vključevati merila in pogoje zaposlovanja, kot so določeni v členih 128-140 v nadaljevanju.

Zdravstveno varstvo

128. V krajih, kjer ni zagotovljena medicinska oskrba, morajo šole učiteljem plačati prevozne stroške do medicinske oskrbe.

Podpora v primeru bolezni (boleznina, bolniški dodatek)

129.

- Pravico do bolniške podpore imajo vsi učitelji v času, ko so nesposobni za opravljanje dela.
- Bolniška podpora jim pripada od prvega dne bolovanja naprej.
- Če je bolezen dolgotrajna in učitelji med zdravljenjem ne smejo biti v stiku z učenci, jim bolniško podporo lahko izplačajo v obliki predujma za določeno ali celotno obdobje zdravljenja.

Podpora v primeru poškodb na delu

130. Učitelji imajo pravico do podpore v primeru poškodb ne samo v šolskih prostorih, temveč tudi v okviru obšolskih in drugih dejavnosti, ki potekajo na igriščih, v naravi itd.

131. V primeru nalezljivih otroških bolezni, ki prizadenejo učitelje, se te bolezni štejejo kot poklicne bolezni.

Starostna podpora

132. Načini plačevanja pokojninske osnove se priznavajo učiteljem pri spremembi delovnega mesta v državi in tudi v tujini.

133. Če zaradi pomanjkanja ustreznih učiteljev posamezen učitelj ostane v delovnem razmerju še po tem, ko izpolnjuje pogoje za upokožitev, še naprej dobiva plačo v višini pokojnine ali pokojnino prek pokojninskega zavoda.

134. Višina pokojnine naj bi upokoženemu učitelju omogočala dostojno življenje.

Invalidska podpora (invalidnina)

135. Invalidnino dobivajo učitelji z začasnim statusom invalidne osebe zaradi poslabšanih telesnih ali duševnih sposobnosti. Učitelji, ki so invalidsko upokoženi, dobivajo ustrezno pokojnino.

136. Če imajo učitelji status delnega invalida in lahko učijo določeno število ur, jim šola zagotavlja delno invalidnino.

137.

- Invalidnina mora učitelju zagotoviti ustrezen življenjski standard.
- Šole morajo poskrbeti, da učitelji dobivajo takšno zdravstveno oskrbo, ki jim omogoča čim hitrejšo ozdravitev, rehabilitacijo in vrnitev na delo.

Preživnina

138. Višina preživnine mora prizadeti osebi in otrokom, ki so socialno odvisni, omogočati ustrezen življenjski standard.

Sredstva zagotavljanja socialne varnosti učiteljev

139.

- Sistem socialne varnosti zaposlenih v izobraževanju mora temeljiti na splošnem sistemu socialne varnosti zaposlenih v javnem in zasebnem sektorju.
- Če ni ustreznih sistemov socialne varnosti, na katere bi se lahko navezoval sistem socialne varnosti učiteljev, je treba ustrezen sistem oblikovati.
- Če je sistem socialne varnosti, ki ga predvidevajo določila splošnih sistemov pod standardom, ki ga določajo ta Priporočila, je treba posamezna določila uskladiti z določili in zahtevami teh Priporočil.

140. Za oblikovanje novih sistemskih rešitev na področju socialne varnosti učiteljev je potrebno pridobiti ustrezna učiteljska združenja.

XII. Pomanjkanje učiteljev

141.

- Vsako pomanjkanje učiteljev je treba razumeti kot resen problem, ki ga je potrebno čim hitreje in čim učinkoviteje rešiti. Pomanjkanja učiteljev ne smemo reševati na račun strokovnosti učiteljev ali standardov znanja učencev.
- Poudariti je treba, da povečevanje števila učencev v razredu ali večanje učne obveznosti učiteljev ni prava rešitev in ne vodi k dvigu kakovosti izobraževanja.

142. V državah v razvoju, kjer se pojavljajo krizna pomanjkanja učiteljev na posameznih stopnjah izobraževanja, je treba vpeljevati kratkoročne, intenzivne programe izobraževanja učiteljev, multiplikatorjev, ki bodo sposobni izobraževalni sistem dograjevati naprej.

143.

- Za intenzivne programe izobraževanja naj šolske oblasti izberejo tiste študente (bodoče učitelje), ki izpolnjujejo (ali celo presegajo) pogoje za vpis v pedagoške programe in bodo te sposobni v skrajšanem času absolvirati.

Omenjenim študentom je treba zagotoviti posebne študijske ugodnosti, izredne študijske dopuste, štipendije, da bi čim prej dokončali študij.

144.

- Če zaradi pomanjkanja učiteljev poučujejo tudi učitelji z neustrezno izobrazbo, morajo pouk opravljati s pomočjo mentorja.
- Učitelji, ki poučujejo z neustrezno izobrazbo, morajo izobraževanje končati v dogovorjenem roku.

145. Šolske oblasti morajo spoznati, da sta ustrezen status učitelja v družbi in ustrezno vrednotenje njegovega dela ne samo pogoj za dvig kakovosti izobraževanja, temveč tudi dolgoročna rešitev za odpravo pomanjkanja učiteljev.

XIII. Končne določbe

146. V državah in okoljih, kjer učitelji uživajo več ugodnosti, kot jih predvidevajo ta Priporočila, jim ugodnosti zaradi vsebine teh Priporočil ni treba zmanjševati.